REPARAREA DAUNEI MORALE ÎN PROCESUL PENAL

Dan BARBACARU

CZU: 343.5:347.426.6 *barbacaru.dan@yahoo.com*

In doctrine, especially in judicial practice, one of the most complicated and tender problems is the way of repairing the moral damages caused by illicit deeds. Really, the admissibility of these damages and especially the ways to repair them now is one of the most difficult problem not only for legislator, but also for theorists and practitioners.

The person who has suffered damage as a result of an offence has the possibility to defend the violated right by exercising the civil action in the criminal proceeding, which constitutes a procedural benefit for the victim of the offence to use all the elements of the prosecutor in charge, as well as the whole procedural framework of the criminal process, in order to see its civil, patrimonial or moral interests satisfied that were affected by the offence against him.

Instituția reparării prejudiciului moral ocupă un rol foarte important în efectuarea justiției, deoarece unii autori consideră că prin acordarea compensației bănești are loc repunerea victimei în situația anterioară, iar alții consideră că nu poate avea loc o repunere propriu-zisă, ci o compensare sau acoperire a daunelor suferite de pe urma infracțiunii, astfel considerentul dat în literatura juridică reprezintă o temă continuă de discuții.

Prin prisma art. 19 alin. (3) Cod civil al Republicii Moldova, identificăm noțiunea de prejudiciu moral fiind acele suferințe fizice și psihice, precum și diminuarea vieții.

Din cele relatate, deducem faptul că persoanei căreia i s-a cauzat un prejudiciu moral, suportă suferințe psihice sub forma unor modificări negative ale funcționării psihicului, sau suferințe fizice, sub forma unor modificări ale funcționării biologice a organismului [1].

Pentru a putea fi dispus încasarea prejudiciului moral nu este suficientă condiția existenței unui prejudiciu, este necesar ca prejudiciul să îndeplinească mai multe condiții ele fiind: 1) existența unui prejudiciu; 2) certitudinea prejudiciului moral; 3) să fie prevăzut de lege, ca fapta săvârșită de către făptuitor, capabilă să atragă repararea prejudiciului; 4) existența legăturii de cauzalitate; 5) prejudiciul moral să nu fi fost reparat anterior; 6) vinovăția făptuitorului.

A fost constatat că subiectul care are dreptul să înainteze cererea de reparare a prejudiciului moral cauzat prin infracțiune este victima faptului ilicit, și anume:

A) persoana fizică prejudiciată;

B) persoana juridică, pentru că acesteia i se poate prejudicia: reputația, încetarea sau întreruperea administrării și activității sale, diminuarea competitivității pe piață, pierderi materiale substanțiale [2];

C) dreptul la compensarea în echivalentul bănesc a pagubei morale îl au nu numai persoanele prejudiciate direct, ci și persoanele apropiate acesteia, în cazul existenței unei legături afective.

Unicul remediu procesual de a cere repararea daunelor morale este acțiunea civilă înaintată în procesul penal, deoarece acțiunea penală reprezintă atragerea la răspundere a făptuitorului prin stabilirea unei pedepse fiind caracteristică puterii statale, iar pentru a evita ca partea vătămată să intenteze o acțiune separată în instanța civilă, legiuitorul moldav a instituit posibilitatea legală de a înainta o acțiune civilă în procesul penal. Faptul dat reduce posibilitatea revictimizării victimei, tot în acest caz victima prin faptul că nu intentează două acțiuni separate conduce la descărcarea instanțelor civile și beneficiază de o înfăptuire a justiției mai rapidă prin faptul că instanța penală printr-o hotărâre se pronunță în privința la două acțiuni [3].

Întru susținerea acestei opinii, am adus următoarele argumente:

1) Acțiunea civilă fiind alăturată acțiunii penale în procesul penal conduce la evitarea unor soluții contradictorii, care ar fi posibil să apară în cazul în care acțiunea civilă s-ar judeca în proces separat.

2) Are loc evitarea încărcării instanțelor de judecată cu procese civile și economisirea cheltuielilor de judecată prin faptul că în loc de două procese, unul penal și unul civil, instanța de judecată printr-o singură hotărâre soluționează două cazuri [4].

3) Prin intermediul procedurii penale are loc unul din scopurile ei, și anume, repararea cât mai rapidă a daunelor atât morale cât și materiale cauzate victimei prin infracțiunea săvârșită de autorul ei.

4) Ultimul argument ar fi evitarea participării victimei de două ori în diferite procese de înfăptuire a justiției.

De pe urma studierii practicii naționale, am identificat că în legislația națională legiuitorul nu a instituit o formulă fixă de calculare

a prejudiciului moral, rezultă că conform art. 219 CPP alin. (4) coroborat cu art. 2037 alin. (1) CC RM cuantumul despăgubirilor pentru pagubele morale se identifică de către instanță după intima convingere și conform principiului echității, la fel va ține cont atât de aprecierea subiectivă privind gravitatea cauzării suferinţelor psihice sau fizice părţii vătămate, cât şi de datele obiective care certifică acest fapt, îndeosebi: importanța valorii lezate prin săvârșirea faptei ilicite, intensitatea și gravitatea suferințelor fizice și psihice, instanța de judecată la fel va ține cont și de faptul dacă există unele legături afective între victimă și anumite persoane (durerile și suferințele psihice provocate de moartea unei persoane apropiate)[5], vinovăția persoanei care a cauzat prejudiciul (intenție sau imprudență)[6].

În urma studierii practicii CtEDO, am stabilit că primul lucru determinat de către Curte în cazul acordării îndemnizațiilor este dacă prejudiciul moral survine din încălcarea prevederilor Convenției Europene de către statul pârât. Ulterior constatării existenței prejudiciului moral și încalcării Conenției, Curtea verifică dacă prejudiciul moral nu a fost reparat anterior de către pârât, precum și faptul dacă există posibilitatea acordării despăgubirilor echitabile.

Printre unele din cele mai frecvente încălcări constatate de către Curte în Republica Moldova se enumeră: dreptul la un proces echitabil, tratamentul inuman și degradant, tortura, condiții inacceptabile de detenție, protecția proprietății.

Drept rezultat al studierii practicii CtEDO, observăm faptul că în stat persistă mai multe probleme legate de drepturile omului care ar putea fi eliminate prin aplicarea standardelor internaționale pentru evitarea condamnării Statului de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Iar faptul că cetățenii Republicii Moldova depun un număr impunător de cereri contra autorităților naționale reflectă că aceasta ar reprezenta o cale de atac eficientă împotriva posibilelor încălcări ale drepturilor omului din partea autorităților.

Referințe:

1. BRÎNZĂ, Liuba. Repararea prejudiciului nematerial cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești cu prilejul desfășurării procesului penal, În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, Seria „Științe sociale*", 2007, nr. 6, pp. 227-235.

2. CAȚAVEICĂ, Eugeniu. Modalităţile de exprimare a prejudiciului moral cauzat persoanelor juridice în lumina jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 6, pp. 82-88.
3. ABABEI, Eduard. Soluțiile instanței în raport cu acțiunea civilă examinată în cadrul procesului penal. În: *Studia Universitatis Moldavie*, USM, 2019, nr.8, pp. 94-103.
4. BULGARI, C. Exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal: conotații teoretice și practice, În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr.4, p. 52.
5. BRÎNZĂ, Liubovi. Repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești cu prilejul desfășurării procesului penal. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2008, nr. 1-2, pp. 100-109.
6. POALELUNGI, Mihai, FILINCOVA, Svetlana, SORCU, Iulia. *Manualul judecătorului pentru cauze civile.* Ed. a 2-a. Chişinău, 2013 (& Repararea prejudiciului moral. V.NAGACEVSCHI, O.CAZAC p. 1047).

Recomandat
Elena BELEI, dr., conf. univ.